

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

David Gražl

Ameriško razsvetljenje in ameriška revolucija – republikanizem in
liberalizem

Diplomsko delo

Ljubljana, 2014

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

David Gražl

Mentor:izr. prof. dr. Žiga Vodovnik

Ameriško razsvetljenje in ameriška revolucija – republikanizem in
liberalizem

Diplomsko delo

Ljubljana, 2014

Ameriško razsvetljenstvo in ameriška revolucija – republikanizem in liberalizem

Ameriška revolucija se je od ostalih revolucij razlikovala v tem, da je filozofsko slonela na temeljih anglosaške filozofske tradicije, ki se bistveno razlikuje od tradicije kontinentalne evropske filozofske tradicije. Anglosaška filozofska tradicija poudarja pomen individualnosti in posameznikove odgovornosti zase in družbo. Na oblikovanje politične zavesti ameriškega revolucionarja sta bistveno vplivali dve politično-filozofske smeri, republikanizem in liberalizem. Ti dve smeri sta postali prevladujoči zato, ker je bila nova celina center, kamor so prišli živet ljudje, ki so bili bolj pustolovski in je njihov način življenja zahteval veliko mero individualnosti in samozadostnosti, tako pa je takšen način življenja skozi generacije prišel v ameriško zavest in je bil pomemben faktor v ameriškem razsvetljenstvu in še posebej v ameriški revoluciji. V političnih idejah, kot sta bili republikanizem in liberalizem so ameriški revolucionarji videli idealne temelje za razvoj ameriške družbe v prihodnosti. Z ameriško revolucijo in ameriško osamosvojitvijo so te ideje postale poglobitni vir filozofskega in političnega razvoja Amerike.

Ključne besede: ameriška revolucija, ameriško razsvetljenstvo, republikanizem, liberalizem.

American Enlightenment and American Revolution – Republicanism and Liberalism

American Revolution differed from other revolutions in that, it philosophically relied on the foundations of Anglo-Saxon philosophical traditions, which is fundamentally different from the traditions of European continental philosophical traditions. Anglo-Saxon philosophical tradition stresses the importance of individualism and the individual's responsibility for himself and society. Republicanism and Liberalism, two political and philosophical ideas, had immensely influenced the creation of an American revolutionary. These two ideas had become prevalent because the New World became the centre, where the lifestyle demanded great measure of individuality and self-reliability, and this way that kind of lifestyle came into American awareness and was an important factor in American Enlightenment and especially in American Revolution. American revolutionaries had seen the ideal foundations for the development of American society, in the future, in political ideas, such as Republicanism and Liberalism. With American Revolution and American Independence this ideas became the prominent source of philosophical and political development in America.

Key words: American Revolution, American Enlightenment, Republicanism, Liberalism.

KAZALO VSEBINE

1	Uvod.....	5
1.1	Cilji in namen diplomske naloge.....	6
1.2	Raziskovalno vprašanje in teza	6
1.3	Struktura diplomske naloge.....	7
1.4	Metodološki okvir	8
2	Filozofski pogledi in tradicionalno pojmovanje oblasti	9
2.1	Distinkcija med filozofskima tradicijama	9
2.2	Tradicionalno pojmovanje oblasti.....	11
3	Republikanizem in liberalizem.....	13
3.1	Republikanizem.....	13
3.2	Liberalizem.....	15
3.3	Primerjava republikanizma in liberalizma	17
4	Razsvetljenska misel in ameriška revolucija.....	19
4.1	Razsvetljenstvo.....	19
4.2	Ameriško razsvetljenstvo	20
4.3	Ameriška revolucija	21
5	Analiza deklaracije o neodvisnosti in ustave Združenih držav Amerike	24
5.1	Deklaracija o neodvisnosti	24
5.2	Ustavna konvencija v Philadelphiji.....	26
5.3	Ustava Združenih držav Amerike	28
6	Zaključek.....	32
7	Literatura	35

1 Uvod

Obdobje o katerem govori diplomsko delo je za razumevanje demokracije, razvoja politične teorije in človekove svobode izjemno pomembno. Ameriška revolucija se razlikuje od ostalih podobnih revolucij v tem, da je politično, filozofsko in pravno opredelila oblast. Ideologija ameriške revolucije je bila zmes idej in prepričanj, ki so bila za tisti čas izjemno radikalna (Bailyn 1992, 34). V odsprejdi političnega sistema je postavila človeka, ki je svoboden in ima neodtujljive pravice. Oblast se postavi na temeljih njegovega konsenza in mu je zato odgovorna.

Ameriško razsvetljenstvo je bilo temelj ameriškega političnega sistema in je bilo idejni navdih za ameriške revolucionarje. Idejni vodje ameriškega razsvetljenstva so črpali ideje iz filozofije anglosaških političnih filozofov, predvsem škotskih, angleških in francoskih. Njihov glavni cilj je bil osvoboditi posameznika pred zlorabo moči in pred tiranijo države (Bailyn 1992, 71).

Vendar pa so ideje ameriških razsvetljencev tudi popolnoma nove, saj so v politično življenje prinesle popolnoma nov aspekt razumevanja človekove svobode. Zato so jim bile najpomembnejše ideje svobode kot elementarne človeške pravice, ki je neodtujljiva in dana vsakemu človeku per se. Na podlagi tega dejstva so poskušali oblikovati politični sistem, ki bo ohranjal to naravno pravico. Najpomembnejša teksta, ki sta nastala na temelju teh idej sta, deklaracija o neodvisnosti in ustava Združenih držav Amerike z listino pravic¹.

Liberalizem in republikanizem sta bili politična in filozofska idejna tokova, ki sta v največji meri vplivala na razvoj ameriškega razsvetljenstva in ameriške revolucije in tudi kasneje na politični razvoj Združenih držav Amerike. Iz teh idej so črpali ravno zato, ker sta sloneli na istih principih in vrednotah, ki so jih sami želeli doseči. Obravnavana idejna tokova sta si v temeljih zelo podobna in imata veliko skupnih točk. Razlikujeta pa se v razumevanju posameznikove odgovornosti do države in družbe.

Ameriška revolucija je bila navdih za mnogo revolucij v prihodnosti, med njimi še posebej izstopa francoska revolucija.

---

¹ Bill of Rights. Prvih deset amandmajev k ustavi, sprejeti leta 1791.

1.1 Cilji in namen diplomske naloge

Cilj mojega diplomskega dela je analizirati, katera izmed dveh političnih idej, republikanizem ali liberalizem, je imela večji vpliv na ameriško razsvetljenstvo in revolucijo. Za dosego tega cilja bom poiskal točke, kje sta ti dve ideji homogeni in izpostavil kje sta heterogeni. Vsebinsko je diplomska naloga omejena na politični aspekt ameriškega razsvetljenstva in revolucije. Ker je naloga omejena na zelo kratko zgodovinsko obdobje, bom posvečal pozornost le idejam in delom, ki so bile napisane v tistem časovnem obdobju. Analiziral bom deklaracijo o neodvisnosti in ameriško ustavo z listino pravic. Ta dva teksta sta nastala kot posledica unikatnega razvoja razsvetljenske misli v Ameriki in skrajnega nezadovoljstva z odnosom angleške krone do kolonij.

Našo analizo dodatno opravičuje dejstvo, da še vedno potekajo debate o tem, katera izmed teh dveh političnih smeri je imela odločilen vpliv na razvoj Združenih držav Amerike. Pomembna je tudi zato, ker je vprašanje človekove svobode izjemno pomembno in ravno v obdobju ameriškega razsvetljenstva in revolucije so nastale prve realistične ideje o svobodi človeka. Razumevanje specifičnosti razvoja ameriške politične teorije v obravnavanem obdobju je nujno pomembno za razumevanje nadaljnjega političnega razvoja Združenih držav Amerike.

1.2 Raziskovalno vprašanje in teza

Moje glavno raziskovalno vprašanje je katera politična misel, republikanizem ali liberalizem, je močnejše vplivala na razvoj ameriškega razsvetljenstva in posledično na ameriško revolucijo. Kot izhodišče za nadaljno raziskavo podajam tezo.

Teza: Republikanizem je imel večji vpliv od liberalizma na ameriško razsvetljenstvo in ameriško revolucijo.

1.3 Struktura diplomske naloge

Diplomsko delo bo sestavljeno iz uvoda, vsebinskega dela in zaključka. Vsebinski del bom razdelil na štiri ključne dele.

V prvem delu bom naredil pregled in razlago dveh različnih filozofskih pogledov, ki sta relevantna za to diplomsko nalogo in razlago tradicionalnega pogleda na oblast. Prvi filozofski pogled je evropski kontinentalni, drugi pa je anglosaški. To razumevanje razlik med različnimi pogledi je za diplomsko nalogo pomembno, saj imata diametralno različne poglede na pojmovanje človekove svobode in tudi družbe. Razložil in opisal bom klasičen pogled na razumevanje oblasti, zato ker se zelo razlikuje od pojmovanja oblasti v obdobju, ki ga analiziram v diplomski nalogi.

V drugem delu bom analiziral republikansko in liberalno misel. Podal bom glavne ideje obeh političnih tokov in ju primerjal. Primerjal ju bom na polju pojmovanja človekove svobode, narave človeka, pogleda na družbo in politiko. Ti dve politični ideji sta za mojo diplomsko nalogo pomembni, saj sta bile najpomembnejši navdih za snovalce in oblikovalce ameriške družbe v obdobju ameriškega razsvetljenstva in revolucije. Ideji sta bili podlaga za interpretiranje in oblikovanje ameriškega političnega sistema.

V tretjem delu bom naredil kratek zgodovinski, filozofski in politični pregled razsvetljenstva, ameriškega razsvetljenstva in ameriške revolucije. Pregled ameriškega razsvetljenstva je pomemben, saj se je razvijal v svoji unikatni smeri, ki je radikalno spremenil pogled na človekovo svobodo in na oblikovanje družbe. V tem obdobju se pojavijo radikalne ideje o vlogi posameznika v političnem sistemu in družbi. Prav ideje razvite v času ameriškega razsvetljenstva so poglobljujev vplivale na posebnost ameriške revolucije.

V četrtem delu pa bom obe filozofski in politični misli analiziral v kontekstu ameriškega razsvetljenstva in ameriške revolucije, kot orodje za to pa bom uporabil analizo deklaracije o neodvisnosti in ustave Združenih držav Amerike. Oba dokumenta sta ključna za razumevanje političnega razvoja v obdobju razsvetljenstva in revolucije in kot taka sta bistvena za diplomsko nalogo.

V zaključku bom podal svoje ugotovitve in odgovoril na moje raziskovalno vprašanje in bodisi zavrgel bodisi potrdil zastavljeno tezo.

1.4 Metodološki okvir

Metodološki okvir diplomske naloge je potrebno postaviti zaradi omejenosti analize na teoretičnem področju ameriškega razsvetljenstva in ameriške revolucije. Osredotočil se bom le na ozko področje politične teorije, ki se ukvarja z preučevanjem posameznikove človekove narave in izvora njegove svobode. To preučevano polje bom povezal z političnimi idejami, ki so vplivale na nastanek ameriške politične misli v času ameriškega razsvetljenstva in revolucije. Metodologija je odvisna od dane ontološke in epistemološke predispozicije avtorja. Moje diplomsko delo sloni na fundacionalistični ontološki predpostavki in realistični epistemologiji.

Osnovna metoda diplomske naloge je analiza in razlaga primarnih (deklaracija o neodvisnosti in ustava Združenih držav Amerike z listino pravic) in sekundarnih virov (knjige, spletni viri). Zaradi teoretične naravnosti mojega diplomskega dela je ta oblika metode osnovna, saj je nujno potrebna za razumevanje obdobja o katerem pišem. Brez tega metodološkega pristopa pisanje diplomske naloge v osnovi ni mogoče.

Pri analizi sekundarnih in primarnih virov bom uporabil deduktivni znanstveni pristop, saj bom na podlagi analiziranih del podajal ugotovitve. Pri razlagi različnih političnih in filozofskih idej in konceptov pa bom uporabil induktivni znanstveni pristop.

Pri razlagi podatkov, ki jih bom dobil z analizo primarnih in sekundarnih virov bom uporabil deskriptivno analizo.

Prav tako bom uporabil primerjalno metodo, saj bom primerjal dva različna filozofska in politična pogleda ter iskal točke homogenosti in heterogenosti. Liberalizem in Republikanizem sta zaradi svoje velike podobnosti problematična za analizo, saj je veliko točk zelo podobnih ali enakih. Obe ideji izhajata iz istih temeljev, zato imata iste poglede na svobodo in naravo ljudi. Zato bom poiskal razlike, saj so te razlike cilj za razumevanje unikatnosti ameriške politične teorije.

Naredil bom tudi metodo analize zgodovinskih virov, ki mi bodo v pomoč pri pisanju diplomskega dela.

2 Filozofski pogledi in tradicionalno pojmovanje oblasti

2.1 Distinkcija med filozofskima tradicijama

Na začetku je treba narediti pomembno distinkcijo med različnima vejama filozofije, ki ju poznamo, oziroma ki so za nas relevante in bodo zato del analize v tej diplomski nalogi. Sodobna zahodna politična filozofija je utemeljena na dveh nasprotujočih si tradicijah. Prva je anglosaška politična filozofija, ki se je razvila na britanskem otočju. Njeni glavni predstavniki so: Thomas Hobbes, John Locke, David Hume in Adam Smith. Druga filozofska tradicija se je razvila na evropskem kontinentu in jo imenujemo kontinentalna, njeni glavni predstavniki pa so: Jean-Jacques Rousseau, Voltaire in Immanuel Kant. Glavna razlika v obeh filozofskih tradicijah je ideološka pozicija o naravi človeka in pojmovanju njegove svobode (Sowell 2007, 4). Ta distinkcija je pomembna zato, ker ta razlaga poenostavi razumevanja zakaj je bila ameriška revolucija tako drugačna in toliko uspešna v primerjavi z ostalimi revolucijami². Ameriški razsvetljenci so vsi pripadali eni izmed dveh obravnavanih filozofskih tradicij. Namen tega pisanja ni, da bi ovrednotil katero izmed teh tradicij, ampak je zgolj orodje, ki odkriva logiko za temi skupki idej in poudarja razlike. Za lažje razumevanje bom uvedel pojem vizija za posamezno filozofsko tradicijo, kot ga je prvi uporabil ameriški avtor Thomas Sowell.

Po Thomasu Sowellu ima človek ponotranjeno vizijo sveta, po kateri logično in ne emotivno podaja sodbe o morali, politiki, ekonomiji in družbi. Ponotranjena vizija sveta človeku narekuje ideološko orientacijo (Sowell 2007, 10). Obstajata dve nasprotujoči si viziji; omejena in neomejena vizija človekove narave (Sowell 2007, 9).

Anglosaška filozofska tradicija predpostavlja, da je posameznikova narava omejena. Človekova narava je fiksna in nespremenljiva in se človek z njo rodi. Ker se v anglosaški filozofiji človeška narava smatra kot nepopolna, kar pomeni, da posameznik ni ne slab ne dober, je treba ustanoviti institucije, da se lahko prepreči dejanja posameznika, ki so nepredvidljiva (Sowell 2007, 12). Anglosaška filozofija zato v ospredje postavlja svobodo, ki jo razume znotraj zakonskih omejitev političnega sistema. Zato se je v političnih sistemih pod vplivom anglosaške filozofije razvil sistem, ki preprečuje kopičenje moči v posamezniku. Človek ni sposoben imeti do vseh enakih čustev, razumevanja in spoštovanja; iz teh omejenih

---

² Kot ostale revolucije so mišljene družbeno –politične revolucije.

človeških zmožnosti pa izvira zavračanje kolektivismu in poudarjanje individualizma (Sowell 2007, 14). Enakost je v anglosaški filozofiji videna kot proces. Kot je trdil Edmund Burke: »vsi ljudje imajo enake pravice; toda nimajo pravice do enakih stvari« (Sowell 2007, 23). Enakost je torej videna kot naravna pravica do enakopravnega obravnavanja, ne pa kot pravica do vsega, če si posameznik tega ne zasluži. Omejena vizija torej vodi k enakosti kot procesu znotraj človekove sposobnosti (Sowell 2007, 14).

kontinentalna filozofska tradicija predpostavlja, da je človekova narava neomejena in zato spremenljiva. Posledično kontinentalna filozofija svobodo razume kot neomejen potencial. Človek je po naravi svoboden, vendar je povsod v okovih političnega sistema. Odprava institucionalnih ovir bo omogočila človeku svobodo. Zaradi negativnega pojmovanja institucij kontinentalna filozofska tradicija v ospredje postavlja enakost in družbo (Sowell 2007, 138). Glavni problem za nadaljnji razvoj človeštva vidi v institucijah in ljudeh na vodilnih položajih, da bo družba delovala je treba na pravo mesto postaviti prave ljudi, kar je ravno nasprotje anglosaški filozofiji, ki pravi, da nihče ni sposoben voditi drugega bolje, kot bi on sam sebe. V kontinentalni filozofiji so kulture, navade in običaji ključne ovire, da bi človek dosegel popolnost, zato napake vedno išče v strukturi družbe, ne pa v političnem sistemu. Ta filozofija vidi zelo velike razlike v človeški zavesti in talentih. Preferira ljudi, ki so poglobljeni v razmišljanje o družbi in obstoju človeka oz. intelektualce, ker naj bi bila v njih zbrana zavest družbe. Zatorej vidi tiranijo »filozofov« kot nujno, saj bo le tako mogoč napredek ostalih, ki nimajo razvite zavesti, ker so vpeti v spono vsakdanjega življenja. Za razliko od anglosaške filozofije so ljudje zmožni čutiti potrebe in želje vseh soljudi, človek pa bo svoboden takrat, ko bo uresničil vse svoje želje. Ta filozofija postavlja temelj za nadaljnji razvoj totalitarnih sistemov v Evropi (nacizem, komunizem ...), saj podpira idejo, da lahko močan posameznik, ki »ve«, odloča v imenu celotne družbe, saj je njegova zavest močnejše razvita. V neomejeni viziji je enakost videna kot rezultat (Sowell 2007, 146). Zaradi tega mora družba določenim omogočiti kompenzacijsko prednost, da lahko vsi enakopravno delujejo. Nasproti omejeni viziji, ki omogoča enakopravne pogoje za delovanje.

Ločnica med obema političnima filozofskima pogledoma je globoko zasidrana v zahodni filozofiji. Karl Popper je tako v knjigi *The Open Society and its Enemies* postavil trditev, da ločnica sega v samo antiko in kot primer omenja ideološke razlike med Platonom in Aristotlom (Popper 2013, 29). Do dokončnega razcepa je prišlo v osemnajstem stoletju, z ameriško in francosko revolucijo, ki sta podali dve alternativni viziji sodobne družbe. V

diplomski nalogi se bom tako omejil³ na anglosaško tradicijo filozofije, saj je ta relevantno vplivala na ameriško razsvetljenstvo in revolucijo.

Kot razlog zakaj se je v Ameriki kot prevladujoča filozofska vizija razvila in obdržala anglosaška filozofska vizija je, da so na novo odkrito celino odhajali ljudje, ki so bili po naravi bolj svobodomiselnih in individualističnih. Individualizem pa je temeljna ideja anglosaške filozofije.

Kot drugi razlog pa lahko navedem, da je življenje na novi celini zahtevalo samozadostnega in samozavestnega individuuma, ker drugače ne bi preživel v divjini severne Amerike, ko so ga ogrožale divje živali, narava sama in tudi indijanci. Takšno življenje pa je tudi vzbudilo močan občutek skupnosti pri novih prebivalcih, ampak se je vedno ohranila jasna distinkcija med skupnostjo in posameznikom. Delovanje v skupnosti je bilo le praktičnega pomena, za lažje preživetje. Kot takšnim, jim je bilo sprejeti in uporabljati teorem anglosaške filozofije dokaj naravno in smiselno.

Tretji razlog za prevladovanje anglosaške filozofske tradicije je ta, da je edina omogočala razvoj radikalnih idej o predstavi človekove svobode in oblikovanju družbe, ki je odgovorna ljudem.

2.2 Tradicionalno pojmovanje oblasti

Tradicionalno pojmovanje oblasti je temeljilo na podrejenosti posameznika višji avtoriteti, ki je bil absolutni vladar; ne samo države, ampak tudi posameznika. Temeljno delo, ki opisuje tradicionalno pojmovanje oblasti je *Leviathan*, delo angleškega političnega teoretika Thomasa Hobbsa. To je eno izmed prvih del, ki se dotika družbene strukture in legitimnosti oblasti. V njem Hobbes opiše, da zaradi naravnega stanja ljudi, ki je vojna vseh proti vsem, potrebna močna in absolutna oblast. Le takšna oblast lahko umiri to naravno stanje (Hobbes 2006, 55).

Hobbes poda opis človekove narave, ki je materija v gibanju (Hobbes 2006, 88). Po naravi je človek sebično bitje, zato ni nobenih zagotovil, da en človek zaradi svoje koristi ne bo škodoval drugemu. Takšno je delovanje človeka v naravnem stanju. Ne obstaja nobena institucija, ki bi zagotavljala mir in red. Je vojna vseh proti vsem. V takšnem stanju tudi ne obstaja družba (Hobbes 2006, 125).

---

³ Vendar pa je distinkcija pomembna, da bralec lažje razume razvoj ameriške miselnosti.

Ljudje so se iz lastne sebične potrebe po miru in varnosti združili v skupnosti, z družbeno pogodbo. Da pa bi se takšna družba obdržala, pa rabi močno in suvereno oblast (Hobbes 2006, 101). Posamezniki se takšni oblasti pokorijo, saj jim le ta omogoča obstanek v družbi in le obstanek v družbi, jim zagotavlja mir in varnost. Tako posameznik s škodovanjem družbi, v bistvu škoduje sam sebi.

Na takšnem pojmovanju oblasti so slonele vse družbe v času ameriške revolucije. Razsvetljenstvo je takšno pojmovanje oblasti zavračalo in podalo svoje ideje o suverenosti posameznika in njegovih naravnih pravicah. Ameriška revolucija je koncept oblasti postavila na čisto nove temelje, ki so bili popolnoma nasprotni stari tradiciji.

Ameriški revolucionarji so z upoštevanjem liberalnih in republikanskih idej zgradili družbo, v kateri je bila oblast močno nadzorovana, saj je morala služiti ljudem, ker je izvirala iz ljudi. Takšno novo pojmovanje je izviralo iz liberalnega pojmovanja človekove narave in človekove svobode. Ker je človek egoistično in pokvarljivo bitje, zato ne sme imeti preveč moči, še posebej nad ostalimi ljudmi. Oblast je bila pravno določena in je morala upoštevati vsa moralna in etična načela družbe, kateri je služila. Za kršenje teh načel je bila oblast odgovorna v isti meri kot člani družbe.

3 Republikanizem in liberalizem

3.1 Republikanizem

Republikanizem je mogoče opisati kot politično teorijo svobode in oblasti, kot soobstoječi. Republikanizem v politični teoriji in filozofiji spada v anglosaško filozofsko tradicijo zahodne filozofije. Najpomembnejši avtorji republikanske misli so bili skozi zgodovino: Niccolo Machiavelli, v petnajstem stoletju; James Harrington, angleški republikanec; Baron de Montesquieu in William Blackstone; in veliko ameriških republikancev iz ustanovne dobe⁴, kot sta Thomas Jefferson in James Madison. Vsi avtorji iz te filozofske tradicije pa so poudarjali podobne ideje in skrbi, kot so pomembnost družbene odgovornosti, politične participacije, nevarnosti korupcije, prednosti ustave in pravne države (Lovett 2010).

Ključnega pomena za razumevanje republikanske misli je koncept politične svobode, kot odsotnost prisile. Takšen koncept svobode je v širšem smislu negativen, saj zahteva odsotnost prisile s strani drugih, ne pa nujno prisotnost gospodarjenja nad samim sabo (Pettit 2010, 50). Je pa republikanski koncept svobode pozitiven v enem pogledu, saj zahteva nekakšno zagotovilo proti prisili. Ameriški avtor Phillip Petit poimenuje takšen pogled na svobodo kot ne-dominantnost.

Svoboda je zato dogovorjena struktura odnosov med ljudmi in skupinami, ne pa kot nek naključen dogodek (Pettit 2010, 43). Petit razloži na primeru gospodarja sužnjev, ki se lahko odloči ali bo prebičal sužnja ali pa ne. To je odvisno od gospodarjeve volje, sužnjevega obnašanja itd. Kar pa ni naključno, pa je širši skupek zakonov, institucij in norm, ki dejansko dovoljujejo gospodarju, da ravna s sužnjem kakor želi (Pettit 2010, 162). Republikanski koncept svobode želi ta paradoks v razumevanju svobode izpopolniti, to pa tako, da institucionalizira pojmovanje svobode in jo pravno zaščiti, ter opredeli. Samo spremembe zakonov, institucij in norm lahko učinkovito strukturirajo razmerje med različni osebami in skupinami v družbi in količino svobode, ki jo lahko uživajo. Politična svoboda je najbolj realizirana v pravni republiki enakopravnih državljanov, kjer ni noben človek vladar drugega človeka (Pettit 2010, 53).

Republikanizem se od drugih oblik demokracije razlikuje v tem, da pozna določene pravice, ki so neodtujljive in se jih tudi z preglasovanjem večine ne more ukiniti. Že Alexis de

---

⁴ »Founding era«.

Tocqueville je opozoril na pojav tiranije večine v demokraciji. Poudarja svobodo kot centralno vrednoto, ljudje pa so kot celota suveren. Republikanizem zavrača aristokracijo in podedovano politično moč in pričakuje, da so državljani neodvisni v izvajanju družbenih dolžnosti, kar pomeni, da so aktivni v političnem procesu (se udeležujejo volitev, razprav ...). Kolonialni intelektualci in politični voditelji so bili zaskrbljeni z zgodovino svobode v Angliji. Nanje je najbolj vplivala deželna stranka Anglije, ki se je zanašala na klasični republikanizem Rimljanov. Spoštovala je ideale dolžnosti in krepostnega državljana v republiki. Revolucionarni republikanizem je bil skoncentriran na omejitev korupcije in pohlepa (Pettit 2010, 109). Vrline so bile najpomembnejše za državljane in predstavnike oblasti. Vrli državljani pa je bil tisti, ki je ignoriral denarno kompenzacijo in je stremel k uničenju korupcije. Ker je republika sveta je bilo zato potrebno služiti državi v pravem smislu predstavnštva in ignorirati lastne interese in individualno voljo. Republikanizem je zahteval predajo lastnih interesov v skupno dobro. Vrli državljani so morali biti močni branitelji svobode in borci proti korupciji v vladi. Dolžnost vrlega državljana je postala temelj ameriške revolucije (Pettit 2010, 197). Idealna oblast je tako takšna, ki ščiti svobodo tako, da zagotovi, da noben subjekt, vključno z oblastjo samo, nima arbitrarne oblasti nad nobenim državljanom. Ključna metoda za doseg tega cilja je enakomerna razdelitev moči.

Ameriški republikanizem je bil praktična aplikacija starih republikanskih idej, ki jih do tedaj v praksi še nihče ni preizkušal. Republikanizem v ameriški politični teoriji je bil zmes liberalnih načel in idej, ki so jih ameriški misleci nadgradili z idejo, da je posameznik sam odgovoren tudi za politično sfero svojega življenja, ki pa je koherentno povezano z ostalimi posamezniki. Zato se mora vključiti tudi v to skupno sfero, saj je od tega odvisno tudi njegovo lastno politično življenje. Torej se mora ukvarjati s politiko ne zaradi želje, ampak iz gole potrebe, ker bo to koristilo njemu. Ideja o odgovornosti posameznika za družbo in politični sistem je zaznamovala obdobje revolucije in ameriškega razsvetljenstva. Postavila je temelje ameriškega patriotizma, ki je ena izmed največjih značilnosti ameriške družbe. Ameriški republikanizem tako članom družbe daje svobodo in dolžnost, da posamezniki poskrbijo za svojo dobrobit.

3.2 Liberalizem

Liberalizem je v Združenih državah Amerike razširjen filozofski pogled, ki je osredotočen na neodtujljive pravice posameznika. Po definiciji je liberallec človek, ki verjame v svobodo. John Locke je napisal, da so ljudje v stanju popolne svobode, da odločajo o svojih odločitvah, kot sami mislijo da je prav, brez da bi se zanašali na voljo nekoga drugega (Dworetz 1994, 32). Temeljni liberalni princip je, da mora biti vsakršen poseg v svobodo utemeljen. John Rawls zapiše, da je prvi princip liberalizma, da ima vsaka oseba enako pravico do svobode, v sistemu, ki je enak za vse (Rawls 1996, 344).

Liberalna država je država zakonov, vladavina zakonov pa neoseben način vladanja, ki daje posamezniku občutek varnosti (Prunk 2008, 132). Ker so liberalci poudarjali, da gre oblast skupaj z odgovornostjo, so idealno ureditev države videli v parlamentarni državi, v kateri so predstavniki odgovorni volilcem (Prunk 2008, 132). Liberalna država pa sestoji iz dveh načel. Prvo načelo je vlada, izvoljena na volitvah in odgovorna volilcem; drugo načelo pa so državljanske pravice, zapisane v ustavi (Prunk 2008, 133).

Pomemben prostor v liberalizmu ima svoboda, trg in osebna lastnina. Za klasične liberalce sta svoboda in privatna lastnina intimno povezana (Dworetz 1994, 72). V mnogo primerih sta svoboda in lastnina ena in ista stvar, zato ker so vse pravice, vključno z osebno svobodo, oblika lastnine, ki je posamezniku dana z rojstvom in je ni mogoče odvzeti. Zato je posedovati zasebno lastnino oblika svobode in je kot taka sveta. Zato mora biti tudi trg zasnovan na osnovi zasebne lastnine, saj je posebljenje svobode (Dworetz 1994, 81). Kajti če ljudje niso svobodni, da sprejemajo pogodbe in ponujajo svoje delo, ali da so svobodni, da varčujejo in potem investirajo naprej, kot sami želijo, v resnici niso svobodni.

Najpomembnejša figura v liberalni filozofski in politični misli je bil John Locke. Locke je branil idejo, da so ljudje po naravi svobodni in enakopravni, nasproti ideji, da so ljudje po božji milosti subjekti monarhu. Zagovarjal je idejo, da imajo ljudje naravne pravice, kot so pravica do življenja, svobode in lastnine, te pravice pa imajo temelje neodvisno od zakonov (Dworetz 1994, 66). Ker so po Locku ljudje naravno svobodni in enakopravni, je legitimna politična oblast nastala, kot posledica družbene pogodbe, kjer so ljudje v naravnem stanju pogojno predali nekaj svojih pravic oblasti, z namenom, da bi si zagotovili stabilno in udobno življenje, svobodo in lastnino (Dworetz 1994, 78). Ker legitimna politična moč izvira iz posameznikov in njihovih naravnih pravic, imajo ljudje pravico, da odstavijo oblast, ki ne

zadošča kriterijem in jo zamenjajo z novo oblastjo. S svojimi idejami je bil Locke pomemben navdih za ameriško revolucijo in razsvetljenstvo.

Tako kot republikanska misel, se je tudi liberalna misel trudila, da bi definirala vlogo legitimne pozicije oblasti in politične moči v družbi. Locke jo definira kot, pravico do postavljanja zakonov in kazni za kršitev le teh, z namenom, da se regulira in zaščiti svobodo, z namenom javnega dobrega (Locke 1955, 54). Prav tako legitimna oblast temelji na delitvi moči. Najpomembnejšo vlogo ima zakonodajna oblast, saj določa, kako se bo uporabljala oblastniška sila. Vendar pa je zakonodajna oblast omejena z zakoni narave in zato sama sprejema le zakone, ki nadaljnje poglobijo naravne zakone in določijo kazni za njihove kršitve (Locke 1955, 43). Izvršna veja oblasti je zadolžena za dosledno izvrševanje zakonov. Tretja veja oblasti ima po Locku tudi mednarodna pooblastila in jo imenuje federativna veja oblasti. Ta veja lahko deluje tudi mednarodno, da zaščititi človekove naravne pravice. Kar pomeni, da lahko ena država kaznuje drugo, če ta krši človekove pravice prve države; saj so države ena do druge še vedno v naravnem stanju (Locke 1955, 98). Locke ne omenja sodne veje oblasti kot ločene veje oblasti, saj ločuje med močjo in institucijami. Če imaš moč, pomeni da mora obstajati funkcija, da lahko sploh to moč legitimno uporabljaš. Hkrati pa si lahko več institucij deli isto moč. Locke ni proti ustanovitvi eksplicitnih institucij sodišč, ampak ne vidi sodišč kot funkcije moči. Po Locku ima zakonodajna veja oblasti nalogo, da objavlja splošna pravila, ki določajo kakšno kazen se pripiše določenemu dejanju. Izvršna veja oblasti ima po Locku moč, da odloča kakšna bo kazen za specifično dejanja in tudi izvršuje te kazni, po prej določenih predpisih.

Locke je verjel, da je skrajno pomembno, da je zakonodajna veja oblasti sestavljena iz izvoljenih predstavnikov državljanov. Locke ni izključeval, da lahko zakonodajna veja oblasti vključuje tudi monarhične in aristokatske elemente, zato je verjel v svobodno odločitev ljudi, da sprejmejo mešano ustavo, ki lahko vključuje vse omenjene elemente (Dworetz 1994, 67). Zato Lockova ideja delitve oblasti ne določa specifične ustave in a priori ne izključuje neizvoljenih predstavnikov oblasti iz zakonodajne veje oblasti. Za Locka je bilo pomembneje, da imajo ti predstavniki oblasti dovolj moči, da preprečijo kršitve svobode iz neupravičenih razlogov. Takšna definicija predstavniške oblasti pa je možna, saj so ljudje vseskozi pravi nosilci moči. Zato ljudje obdržijo pravico, da odstranijo ali zamenjajo zakonodajno vejo oblasti (Locke 1955, 210). Lockovo videnje oblasti je zato ustrezalo ameriškim revolucionarjem. Če je pravni red ignoriran, lahko ljudje sami prevzamejo oblast in odstranijo pokvarjeno oblast. Prav tako se imajo pravico upreti, če jim želi oblast odvzeti pravice. Za

Locka je takšen upor legitimen, saj se bodo ljudje, ki so zatirani vedno uprli in se tisti, ki niso zatirani ne bodo. Dejstvo, da obstaja možnost, da se ljudje uprejo pokvarjeni oblasti zmanjšuje verjetnost za tiranijo (Dworetz 1994, 73).

Vsekakor pa so liberalci verjeli, da je kakršna koli oblast, četudi dobra, še vedno le nujno zlo. Revolucionarji so zato v ameriški revoluciji uporabljali liberalno filozofijo, ker je upravičevala oboroženo strmoglavljenje tiranskega vladanja. Liberalne ideje so bile enake zahtevam zatiranih kolonistov, zato ni presenetljivo, da so bile tako popularne.

3.3 Primerjava republikanizma in liberalizma

Republikanizem in liberalizem sta zelo podobni politični ideji. Obe ideji želita definirati pozicijo posameznika v okviru družbe in obratno. Obe slonita na podobnih definicijah svobode in družbe. Obe priznavata obstoj naravnih človekovih pravic. Te pravice so neodtujljive in jih tudi v demokratični družbi večina ne more z glasovanjem ukiniti. Obe ideji podpirata premiso, da je oblast dana s soglasjem ljudi in jo ima zato tudi pravico odvzeti in zamenjati. Obe ideji poznata delitev oblasti na veje, ki so razmeroma podobne. Razlikujeta se le v pojmovanju sodne oblasti, ki jo liberalizem ne ločuje od zakonodajne in izvršne.

Republikanizem in liberalizem lahko najbolj enostavno ločimo po tem, da analiziramo odnos do politične participacije in dolžnosti posameznika v družbi. Ena izmed idej poudarja le pravice, medtem ko druga poudarja tudi dolžnosti. Republikanizem zagovarja, da ima vsak državljan, poleg svojih danih državljanskih in od boga danih pravic, tudi dolžnosti, ki vključujejo aktivno politično participacijo in boj vsakega državljana proti korupciji in slabi oblasti. Takšno držo republikanci imenujejo državljanska vrlina. Republikanska misel postavlja državljanske dolžnosti ob bok svobodi, medtem ko liberalci ne dopuščajo takšne postavitev. Za njih je človekova osebna svoboda in možnost samostojnega odločanja sveta. Republikanci pa zagovarjajo, da mora včasih državljan svojo osebno svobodo in interese postaviti na stran in narediti tisto, kar je dobro za državo. Za republikance je zato politični proces pomembna stvar, za liberalce pa je posameznikov interes prevladujoč nad političnim procesom. Družbeni interes zato ne obstaja, saj je le zbir posameznih interesov (Appleby 1992, 120). Republikanci verjamejo, da se posameznik lahko duševno razvija in raste z aktivnim sodelovanjem v političnem procesu (Appleby 1992, 98). V pogledu na človekovo

svobodo sta obe smeri dokaj podobni, obe favorizirata negativno percepcijo svobode, t.j. posameznik je svoboden le toliko, da ne vpada v svobodo drugega posameznika in obratno. Razlikujeta se tudi v pojmovanju družbenega interesa. Republikanska tradicija priznava obstoj avtonomnega družbenega interesa, ki je nad posameznikovim (Pettit 2010, 33). Liberalna tradicija pa trdi, da je družbeni interes le zbir zasebnih interesov (Dworetz 1994, 78). Poleg tega, ima liberalna misel veliko bolj kritičen odnos do oblasti, medtem ko republikanska misel dopušča možnost, da lahko oblast dejansko dela v korist posameznika, državljana.

Iz republikanske ideje so revolucionarji povzeli, da ima vsak posameznik poleg naravnih pravic tudi državljanske dolžnosti. Iz tega so razvili tudi koncept oborožene milice, ki jo sestavljajo preprosti ljudje. S takšno obliko oboroženih sil so tudi premagali britanski imperij v osvobodilni vojni. Povzeli so celoten koncept aktivnega državljana, katerega pravica in dolžnost je, da sodeluje in sooblikuje celoten politični proces. Dolžnost posameznika je tudi, da se z svojim žrtvovanjem upre pokvarjeni oblasti in jo zamenja. Nasproti liberalizmu, kjer je to pravica, saj se ima posameznik pravico odločiti ali želi takšno oblast še naprej, medtem ko republikanizem to vidi kot dolžnost, saj takšna oblast škodi tudi drugim ljudem. Ker je posameznikova svoboda omejena s svobodo drugega posameznika, je odgovornost ljudi, da ne dopustijo kršenja svobode drugim ljudem. Republikanska filozofska tradicija se v tem pogledu dotika že kontinentalne filozofske tradicije.

4 Razsvetljenska misel in ameriška revolucija

4.1 Razsvetljenstvo

Razsvetljenstvo je obdobje velikega in hitrega razvoja znanosti, tako naravne, kot tudi družboslovne, v zahodni civilizaciji. Potekalo je približno od polovice 17. stoletja, pa vse do 18. stoletja. Razsvetljenstvo so zaznamovale dramatične revolucije v znanosti, filozofiji, družbi in politiki (Stanford Encyclopedia of Philosophy 2010).

Glavno orodje razsvetljenske dobe je uporaba razuma in njegova aplikacija na vsa področja človeškega življenja, kot tudi na sfero duhovnega, za kar je sprva bilo preganjano. Razsvetljenstvo tako temelji na novoveškem razumu in empirizmu in poskuša vse v življenju presojati in urejati na temelju razuma (Prunk 2008, 30). Zaradi takšnega razvoja miselnosti se je zelo hitro pojavil odpor in nasprotovanje oblasti, ne v smislu samega nasprotovanja oblasti, ampak filozofsko nasprotovanje kakršnikoli prisili, saj je posameznik racionalno bitje in lahko kot tak sam presoja o svoji usodi. Kot vsesplošno je v dobi razsvetljenstva prisoten pojav skepticizma, vendar v veliki meri le v metodologiji in je služil kot orodje za znanost (Stanford Encyclopedia of Philosophy 2010). Razsvetljenstvo je bilo navdahnjeno z znanstveno revolucijo v 17. stoletju. Renesančni misleci so znanstvena spoznanja in principe aplicirali na preučevanje človekove narave, družbe in religije. Potrebno pa je poudariti, da je razsvetljenska misel cvetela najprej le na dvorih absolutističnih vladarjev in med intelektualno elito, ki pa je v tedanjem času bila povezana z dvorom. Potem pa so vladarji predlagane ideje poskušali uveljavljati, kar pa seveda ni delovalo. Čeprav je bilo razsvetljenstvo gibanje, ki se je obračalo na množice in je nanje računalo, pa so ideje med njih prodirale počasi (Prunk 2008, 31).

Razsvetljenstvo je imelo veliko nasprotnikov, v prvi vrsti predstavnike vladajočih cerkva (Prunk 2008, 32). Ker je v obdobju razsvetljenstva cerkev v bistvu diktirala življenje ljudi in njihovo mišljenje, je bilo razsvetljenstvo usmerjeno na soočanje z religijo (Prunk 2008, 32). Vendar pa je kritika religije temeljila bolj na kritiziranje cerkve kot organizacije in ne verovanja, saj je bilo veliko razsvetljenskih mislecev vernih. Vendar pa se je prepričanje, da so človeški dogodki kontrolirani s strani neke božanskosti bili zavrženi ali pa vpeljani v sistem prepričanja, da je svet racionalni prostor in da je lahko kontroliran z racionalnimi procesi (Sage American History 2012).

Največji napredek razsvetljenstva pa se je pokazal na področju politične znanosti, oziroma so spremembe na tem področju najbolj vplivale na zgodovino in družbo. Politični sistemi katerim so bili takrat postavljeni filozofski, politični in pravni temelji so še danes smatrani za najbolj napredne, tolerante in poštene politične sisteme. Lahko bi rekli, da se je z pojavom razsvetljenske misli, čeprav je sprva rasla na dvorih, začel konec absolutizma, vsaj v zahodni civilizaciji⁵. Pojavila se je ideja t.i. zavor in ravnovesij⁶ v političnem sistemu, ki se je definiral v ločitvi oblasti na tri področja, zakonodajno, izvršno in sodno. Takšna ločitev naj bi v teoriji zagotavljala svobodo in poštenost političnega sistema. Ker so bile veje oblasti ločene, naj ne bi prihajalo do zlorabe političnega sistema v posameznikovo korist. Zakonodajna veja oblasti ne more vplivati na izvrševanje zakonov enkrat ko so ti sprejeti, ampak veljajo za vse na enak način. Prav tako ni mogoče vplivati na sodno vejo in jo izrabiti za obračun z nasprotniki. Zato lahko označimo za najpomembnejšo idejo razsvetljenstva, kar se tiče polja politične znanosti, idejo, da oblast temelji na soglasju vladanih.

4.2 Ameriško razsvetljenje

Ameriško razsvetljenje je intelektualno obdobje v Združenih državah Amerike v 18. stoletju, približno od 1680, do okoli 1820 (Stanford Encyclopedia of Philosophy 2010). Ameriško razsvetljenje se povezuje z ameriško revolucijo, kot intelektualnim navdihom in tudi samim nastankom Združenih držav Amerike. Ameriško razsvetljenje se je razvijalo v obdobju, ko so kolonije bile še pod oblastjo angleške krone in so se imenovale Nova Anglija (Prunk 2008, 66). Tako so ameriški razsvetljenci iz Britanije uvažali znanstvene, družbene in politične ideje, izvažali pa so radikalne in takrat marginalne ideje, kot je republikanizem (Richard Hooker 1997). Ameriška politična misel tistega časa je bila zahtevna in zmedena zmes razsvetljenske misli, škotske razumne⁷ filozofije, angleškega običajnega prava, puritanske teologije in unikatne izkušnje kolonialnega življenja (Bailyn 1992, 44). Najpomembnejše politične ideje so prišle s strani Johna Locka in del *Dve razpravi o oblasti*⁸ ter del skupine angleških radikalnih političnih teoretikov, posebej radikalnih republikancev, ki so se imenovali »Commonwealtmen-ovci« (Richard Hooker 1997). Ideje filozofov, ki so pripadali kontinentalni filozofski tradiciji niso bile uporabljene v veliki meri.

---

⁵ Absolutizma kot oblasti nad posameznikom, ne kot pravni in politični sistem.

⁶ Checks and balances.

⁷ Common Sense.

⁸ Two Treaties On Government.

Najpomembnejši ameriški predstavniki razsvetljenstva pa so bili Benjamin Franklin, Thomas Jefferson, John Adams in James Wilson. Nobeden izmed ameriških razsvetlencev pa ni bil dejansko politični teoretik. Bili so znanstveniki, podjetniki, izumitelji in matematiki. Za njih je bil razvoj in implementacija novih idej način, kako bolje in učinkoviteje organizirati družbo, da bo bolj poštena in svobodna.

To obdobje je zaznamovano z velikom napredkom pri razmišljanju o svobodi, človekovi naravi, družbi in politiki. Locke predstavi idejo o svobodi, kot o naravni pravici in o enakosti ljudi (Dworetz 1994, 24). Njegov koncept svodobe je negativen, kot svoboda pred. Da bi po Locku lahko razumeli naravo in izvor legitimne politične avtoritete, moramo razumeti razmerje v stanju narave (Stanford Encyclopedia of Philosophy 2010). Tako smo po naravnem zakonu vsi subjekti našemu stvarniku, ampak v razmerju en do drugega pa obstaja naravno stanje enakosti. Kjer sta moč in pristojnost vzajemna, nihče nima več kot drug (Locke 1960, 38). Prav tako pa smo znotraj naravnih zakonov svobodni, da lahko počnemo s sabo in svojo lastnino⁹ kot želimo, znotraj fundamentalnega naravnega zakona (Locke 1960, 69). Naravni zakon pa pravi, da so vsi enakopravni in neodvisni od vsega, zato nihče ne sme škodovati drugemu v življenju, zdravju, svobodi in lastnini. S takšno razlago so ameriški razsvetljenci gradili novo družbo, ki je bila v tistih časih daleč najbolj svobodna in enakopravna.

4.3 Ameriška revolucija

Ameriška revolucija je bil sprva politični upor trinajstih ameriških kolonij proti britanskemu imperiju, ki je trajal približno od leta 1765, do leta 1783, ko so kolonije že bile samostojne. Vendar pa ni bila le upor proti davkom, bila je prva moderna revolucija v zgodovini človeštva, kjer so se ljudje borili za svojo neodvisnost v imenu določenih univerzalnih principov, kot so naprimer vladavina prava, konstitucionalne pravice in oblast, ki izhaja iz ljudi, torej za demokratično družbo. Medtem, ko se se je večino razsvetlenskega razmišljanja dogajalo na dvorih in salonih v Parizu, Londonu, Berlinu in Dunaju, se je praktična implikacija teh idej najodličneje zgodila v ameriških kolonijah (Prunk 2008, 34). In prvič so te ideje vzeli za svoje preprosti ljudje, ne pa več le intelektualci in politična elita.

---

⁹ Suženjstva se v diplomski nalogi nisem dotikal, saj je to preobširna tema; Je pa to ena izmed najzlogasnejših tem ameriške zgodovine, sploh pa razsvetlenske misli.

Pred revolucijo je na zahodni obali Amerike, pod oblastjo britanske krone živel 2.250.000 naseljencev, da bi pobegnili pred ekonomsko stisko ali političnim in religioznim zatiranjem v svojih bivših domovih (Prunk 2008, 67). Večje skupnosti so dobile od angleške krone status kolonij, kjer so lahko ustanovljali lastne ljudske skupščine, ampak guverner je bil določen s strani angleške krone. Kolonije pa svojih predstavnikov v angleškem parlamentu niso imele. Tako niso imele nobenega vpliva ali besede pri odločanju o novih davkih, ki jih je angleška krona naložila za razbremenitev finančne krize, ki jo je povzročila sedemletna vojna (Prunk 2008, 67). Leta 1763 je britanski imperij začel zategovati svojo oblast in nekdanji dobri odnosi so se začeli krhati (Digital History 2014). Z namenom lažje izterjave davkov je britanski imperij prepovedal selitve na zahod Amerike, največje razburjenje pa je ustvaril prihod bitanskih vojakov. Tja so prišli zato, ker je bilo vedno težje vzdrževati mirne odnose z indijanci (Library of Congress 2008). Kolonialisti so se velikokrat poskušali izogniti plačilom davkov in dajatev. Tako so leta 1764 britanci sprejeli odločitev, da obdavčijo trgovino s sladkorjem, s tako imenovanim sladkornim zakonom¹⁰ (Bailyn 1992, 109). V letu 1765 so sprejeli zakon o uporuh¹¹, ki je določal, da morajo kolonialne skupščine poskrbeti za prebivališče in oskrbo, tam prisotnih, britanskih čet (Bailyn 1992, 132). Veliko kolonistov je že nasprotovalo prisotnosti britanskih čet v kolonijah, še bolj pa jih je razburil ukaz, da morajo še poskrbeti za njihovo prebivališče in hrano. Veliko jih je to videlo še kot dodaten, sicer posreden, davek. V letu 1765, pa so sprejeli še papirni davek¹², ki je obdavčil vsak papir, karte in dokument v kolonijah (Bailyn 1992, 144). Ta davek je povzročil vsesplošno neodobravanje, saj se je dotaknil skorajda vseh prebivalcev kolonij. Zato je britanska uprava ta davek ukinila, ampak odpor proti britanskemu upravljanju kolonij je ostal. Ta zakon je odprl mnoga fundamentalna vprašanja o odnosu med njihovo kolonialno oblastjo, ki je bila izvoljena in britanskim parlamentom, kjer kolonialisti niso imeli svojih izvoljenih predstavnikov. Zato se je uveljavilo prepričanje, da ima le izvoljeno zakonodajno telo pravico, da sprejema nove davke (Bailyn 1992, 186). Temu dejstvu so britanci nasprotovali z zagovorom, da tudi veliko ljudi v Angliji ne more direktno izvoliti svojih predstavnikov v parlamentu, toda vsi pa uživajo posredno predstavništvo, ki potem vključuje tudi njihove interese, ko se sprejemajo nove politike. Kolonialisti tega niso sprejeli, saj so samo volili svoje predstavnike v skupščinah že več kot sto let (Dworetz 1994, 135).

---

¹⁰ »Sugar Act«, davek na proizvodnjo sladkorja.

¹¹ »Mutiny ali Quartering Act«.

¹² »Paper Act«.

Revolucija je bila tako produkt dveh teoretičnih problemov, ki jih Angleži v praksi niso znali rešiti. Prvi je bil, kako pobirati davke od kolonialistov, ki so jih potrebovali za plačilo vojske in administracije, ki je v veliki meri tudi koristila kolonialistom. Drugi pa, kako obdržati parlamentarno oblast, medtem ko bi kolonije imele avtonomijo in bi se same upravljale. Neuspeh, da bi rešili te težave je vodil najprej v sprejemanje novih zakonov (sladkorni zakon, papirni zakon ...), ki pa so sčasoma prerasli v odprt upor kolonialistov.

Simboličen dogodek v ameriški revoluciji se je zgodil leta 1773, ko je skupina kolonialistov, preoblečenih v indijance, v bostonskem pristanišču v vodo zmetala ogromne količine čaja, za katerega bi morali plačati uvozne dajatve. Ta dogodek se simbolično imenuje bostonska čajanka. Je pa ta upor najbolj direktno spodbudil angleško oblast k delovanju (Bailyn 1992).

Najbolj slaven in pomemben dogodek v ameriški revoluciji se je zgodil s sprejetjem deklaracije o neodvisnosti, s strani kontinentalnega kongresa¹³, dne. 4. julija 1776. Sama deklaracija je slonela na razsvetljenskih idejah. Na podlagi deklaracije so vse vezi in odnosi med kolonijami in Veliko Britanijo nični. Deklaracija je spremenila pomen vojne. Do tega trenutka je to bila vojna zamer¹⁴, ampak od 4. julija naprej, je to bila vojna za neodvisnost.

Do konca vojne za neodvisnost so kolonialisti postali zavedni republikanci in radikalni nasprotniki monarhije (Dworetz 1994, 33). Predstave o človekovi svobodi in družbi so se v tem času že trdno izoblikovale. Po koncu vojne pa se je za Američane pojavil nov izziv, gradnja naroda. To se je izkazalo za mučno nalogo, saj se je predstava o obliki skupne države bivših kolonij zelo razlikovala od kolonije do kolonije. Sprva je večina bivših kolonij videla prihodnost le v šibki konfederaciji, ampak je realnost zahtevala združitev v obliki federacije. To vprašanje je kasneje tudi bil pomemben razlog za nastanek ameriške državljanske vojne.

---

¹³ Kolonialni parlament.

¹⁴ Vedno novi davki, zavračanje avtonomije,...

5 Analiza deklaracije o neodvisnosti in ustave Združenih držav Amerike

5.1 Deklaracija o neodvisnosti

Naslednje resnice imamo za samoumne; da so vsi ljudje ustvarjeni enaki, da so od svojega stvarnika obdarjeni z določenimi neodtujljivimi pravicami, kot so pravica do življenja, svobode in iskanja sreče. Vlade so ljudje postavili, da bi varovale te pravice, in imajo svojo legitimnost samo zaradi soglasja vladanih. Če se kakršna koli vlada izneveri temu cilju, je pravica ljudstva, da jo zamenja in si postavi novo, ki bo spoštovala to načelo in se ga držala (Deklaracija o neodvisnosti, 1776).

Deklaracija je bila svetovnozgodovinskega pomena, eden najpomembnejših dokumentov razsvetljenstva, saj je kot prvi upravnopolitični akt razglasila razsvetljenska načela o svobodni človekovi naravi in enakosti ter narodni suverenosti (Prunk 2008, 67).

Deklaracija o neodvisnosti je imela pomembno vlogo v ameriški revoluciji, saj je kolonialni upor proti britancem spremenila v revolucijo, v vojno za neodvisnost. Sprejeta je bila dne 4. julija, 1776. Pomembno je dejstvo, da je deklaracija bila sprejeta med vojno za neodvisnost, oziroma kot so jo takrat poznali, upor proti britanskemu imperiju. Vojna je potekala že dve leti, ko je kontinentalni kongres ustanovil komisijo za ugotavljanje, ali se lahko kolonije osamosvojijo. Do trenutka sprejetja deklaracije so se kolonialisti borili za obnovev njihovih pravic kot Angležev. Te pravice so jim odvzeli z različnimi zakoni, kot so papirni davek, zakon o uporu, ... Deklaracija je osnovala osnovno idejo novega naroda, zato je smatrana za temeljni dokument ameriške politične tradicije. Od sprejetja deklaracije pa so se borili za neodvisnost in samostojnost lastne države.

Deklaracija o neodvisnosti je svetu oznanila enotno odločitev trinajstih ameriških kolonij, da so se odcepile od Velike Britanije. Kar je res revolucionarnega, je razglasitev novega utemeljevanja politične legimitete, ki ne izhaja več od monarha, ampak iz suverenosti ljudi. Suverenost ljudi izhaja iz pravic, ki so neposredno in z rojstvom dane vsem ljudem. Takšna percepcija naravnih človekovih pravic izhaja direktno iz liberalne in republikanske filozofske tradicije, kjer so pravice ljudi do življenja, svobode in zasebne lastnine, naravne pravice in jih nihče ne more vzeti.

Deklaracija o neodvisnosti je sestavljena iz treh delov. Prvi del je preambula, drugi del je seznam kršitev angleškega kralja Jurija III. in tretji del je zaključni del. Preambula opiše temeljne principe ameriškega samovladanja; in seznam kršitev kralja Jurija III., predstavi katere pravice ljudi in zakone je ta kršil. Zaključni del poziva države sveta, da priznajo ameriško državo in njeno neodvisnost.

V preambuli je opisano dejstvo, da je potrebno, da se politične vezi med kolonijami in Veliko Britanijo razcepijo. Preambula gradi vezi med filozofsko teorijo in politično prakso, saj izrazi temeljne vrednote nove ameriške vlade in kliče drugim narodom, da priznajo ameriško neodvisnost. Jasno je napisano, da kolonialisti verjamejo v legitimnost svojega početja, kar podkrepijo s trditvijo, da jim to dovolijo zakoni narave in bog. V tem se kažejo močne vezi z liberalizmom in republikanizmom, saj ti dve ideji tudi verjameta v naravne zakone, suverenost ljudi in vrhovno inštanco le v bogu.

Preambula tako močno sloni na političnih in filozofskih načelih razsvetljenske dobe. Liberalna načela o enakosti ljudi z določenimi neodtujljivimi pravicami, kot so življenje, svoboda in iskanje sreče, so načela deklaracije o neodvisnosti. Da bi ta načela lahko zavarovali, je oblast sestavljena iz ljudi in njim tudi odgovarja. Liberalna in republikanska načela so vidna tudi v ideji, da lahko ljudje oblast, ki ne dela v njihovo korist, odstavijo ali zamenjajo. Liberalno je tudi načelo, da mora biti oblast organizirana tako, da najlažje in najbolj služi varnosti in sreči ljudi.

Močno republikansko načelo se vidi v delu kjer piše, da je pravica in dolžnost ljudi, da takšno oblast zamenjajo. Ta ideja je jasno izvzeta iz republikanske filozofije, ki pozna tudi politične dolžnosti državljanov. Te morajo, če je treba, pretehtati posameznikove želje in zasebne interese. S tem delom deklaracije so kolonialisti želeli ustvariti močno patriotsko zavest, ki mora obstajati znotraj vsakega posameznika, ki se mora včasih tudi žrtvovati za svojo državo. Ta del je pomemben, saj poleg pravic nalaga tudi dolžnosti, ki potemtakem niso stvar odločitve posameznika, ampak so jim vsiljene, če tako ne razmišljajo že sami. Ideja, da je oblast smatrana kot varuh prihodnje svobode, je tudi republikanska, saj republikanska ideja vidi potrebo v organiziranju oblasti, kot edino možno varuhinjo svobode. Medtem ko liberalna filozofska tradicija vidi organiziranje oblasti kot nujno zlo in nič več. Republikanska ideja tako pomaga ustvariti družbeno zavest, da Američani dejansko obstajajo kot narod.

Preambula je pomembna tudi zato, ker opisuje razloge za osamosvojitve kolonij ostalim narodom in državam sveta. In ker so bile države v tistem obdobju večino monarhične, bi lahko ideje deklaracije o neodvisnosti ogrozile obstoj tudi drugih monarhij po svetu. Ker so se kolonialisti zavedali pomembnosti dobrih diplomatskih odnosov z evropskimi narodi, je zapisano tudi, da oblast ne bi smela biti zamenjana zaradi nepomembnih in malih vzrokov; le tiranske in despotske oblasti morajo biti zamenjane.

5.2 Ustavna konvencija v Philadelphiji

Ustavna konvencija je potekala od 25. maja, do 17. septembra, leta 1787 v mestu Philadelphija, v ameriški zvezni državi Pennsylvanija. Konvencija je pomembna, saj so se na njej udeleženci odločili, da bodo takrat obstoječo šibko konfederacijo bivših kolonij preuredili in povezali v močno federacijo. Pomembna je tudi zato, ker je slonela na idejnih principih ameriške revolucije in razsvetljenstva, katere je potem tudi prenesla in napisala v ustavo.

Na tej konvenciji, je nastal eden izmed dveh najpomembnejših političnih, pravnih in zgodovinskih aktov v zgodovini Združenih držav Amerike, ustava Združenih držav Amerike. Sprva je bil namen konvencije le urediti in izboljšati upravljanje z takrat obstoječo konfederacijo. Ta konfederacija je nastala iz nuje, iz upora proti britanskemu imperiju, v času osvobodilne vojne in ameriške revolucije (Bailyn 1992, 112). Veliko kolonij ni bilo naklonjeno k premočnemu povezovanju z drugimi kolonijami, še posebej po končani revoluciji, saj so to videli kot nadaljno prepreko pred samoupravo in svobodo kolonij. Ustavna konvencija pa ima tudi temnejšo stran, saj je bila izvedena v razmeroma skrivnih okoliščinah in javnost ni bila sproti obveščena o dogajanju, oziroma jo je sprejetje nove ustave presenetilo (Stewart 2007, 56).

Povezava kolonij v konfederaciji je bila zelo šibka in je slonela le na t.i. konfederacijskih papirjih, ki pa niso predvideli vseh bodočih težav v času miru in samostojnosti kolonij. Te težave so bile večinoma ekonomske. Vsaka kolonija je skrbela le za svoje težave in je tudi obdržala suverenost na vseh področjih. Konfederalna oblast ni imela nikakršne moči in tudi ni imela lastnega financiranja, t.j. v obliki davkov. Moč, ki jo je centralna oblast imela je bila le razglašanje vojne napovedi in ustvarjanje zunanje politike. Telo za določanje in ustvarjanje politike je bil kontinentalni kongres, ki je sicer lahko sprejemal odločitve, ampak ni imel nikakršne moči, da bi te odločitve tudi izpeljal. Najpomembnejša stvar, ki je manjkala

konfederativni oblasti je bila zakonodajna moč in pravica do obdavčitve držav. Vsaka država je bila zakonsko neodvisna in je pobirala davke le za svoje delovanje.

Zaradi nastajanja popolnoma nove politične tvorbe, ki bo ustvarila močno centralno oblast in bi imela veliko večjo moč kot tista v konfederaciji, so se mnenja razdelila na dva dela. Nasprotniki federativnega povezovanja so bili znani kot anti-federalisti in podporniki federacije, kot federalisti. Anti-federalisti so svoje nasprotovanje gradili na premisi, da bo nova centralizirana federativna oblast prav takšna kakor angleška in bo ves boj za neodvisnost in revolucija popolnoma zaman. Federalisti, med njimi sta bila tudi Alexander Hamilton in James Madison, pa so trdili, da bo federacija imela dovolj učinkovit sistem preprečevanja le tega, z orodjem zavor in preprek, ki bodo slehernemu posamezniku preprečila zlorabo oblasti v osebne namene.

Za osnovo oblikovanja nove federativne oblasti so delegati sprejeli t.i. Madisonov načrt oz. Virginijski načrt, katerega idejni oče je bil James Madison (Stewart 2007, 109). V tem načrtu je pisalo, da bo naloga konvencije osnovanje nove federalne oblasti in ustave. Načrt je tudi predvidel oblikovanje dvodomnega parlamenta. Madison je predvidel strogo ločitev oblasti na tri veje, na zakonodajno, izvršno in sodno oblast (Stewart 2007, 143).

Pri vprašanju, kolikšno težo bodo imele posamezne države v parlamentu se je vnela ostra razprava, saj so male države podpirale idejo po principu, en mož, en glas oziroma ena država, en glas. Večje države pa so temu nasprotovale, saj bi tako izgubile moč, ki jo drugače predstavljajo s svojo velikostjo. Podpirale so idejo proporcionalne razdelitve glasov. Kompromis je bil sklenjen na točki, da bo spodnji dom parlamenta izglasovan po proporcionalnem principu, v zgornjem domu parlamenta, pa bo vsaka država imela isto število glasov. Za izvršno vejo oblasti so izbrali funkcijo predsednika države.

Anti-federalisti so pomankljivost nove ustave in federacije videli v tem, da ustava ni vključevala listine pravic ljudi in bi tako ustava preveč pravic ljudi prenesla na močno centralizirano oblast, ki bi jih potem lahko zlorabila. Zato so sprejeli deset amandmajev k ustavi, ki so reševali ravno ta problem.

Ustavo je ratificiralo le devet od trinajstih bivših kolonij, saj je bilo nasprotovanje v ostalih štirih državah preveliko. Zelo pomembna točka nestrinjanja je bilo vprašanje suženjstva, saj je veliko držav nasprotovalo ukinitvi suženjstva. Zato so vprašanje le tega pustili pri miru.

Ustavna konvencija je bila ključno obdobje v oblikovanju ameriške politične zgodovine, saj je v kratkem času nastal najbolj dovršen tekst tvorbe politične oblasti. V ustavi so vidne vse politične in filozofske ideje katere ta diplomatska naloga preučuje. Sprejetje ustave in listine pravic je kulminacija liberalnih in republikanskih idej ameriškega razsvetljenstva in revolucije. Ustavna konvencija je bila akt, ki je spoznanja ameriškega razsvetljenstva in izkušnje ameriške revolucije prenesla na papir, z namenom zagotavljanja večne svobode vseh ljudi.

5.3 Ustava Združenih držav Amerike

Ustava je najvišji splošni pravni akt, s katerim država predpiše splošna načela in oblike svoje politične in družbene ureditve. V ustavo so običajno zapisana splošno veljavna načela, s katerimi se strinjajo skoraj vsi državljani, z njo pa morajo biti usklajeni tudi vsi drugi pravni akti, ki sestavljajo pravni red države.

Izposojena beseda za ustavo, konstitucija, izhaja iz latinske besede »constitutio¹⁵«. V rimskem pravu so bile konstitucije cesarjevi ukazi. V absolutizmu pa se je razvila ideja konstitucionalizma, to je politični boj za omejevanje absolutne oblasti in ustanovitev osnovnih človekovih pravic, ki bi veljale za vse.

Potrebno je poudariti, da so po koncu vojne za neodvisnost, Združene države Amerike obstajale kot šibka konfederacija, z zelo malo skupnimi pristojnostmi, pa še to le za potrebe osvobodilne vojne. Po tem načelu konfederacije so posamezne države ohranile svojo suverenost, svobodo in neodvisnost (Prunk 2008, 69). Takšna oblika organizacije države ni zadostovala novim potrebam po osvoboditvi, ker so Združene države Amerike odplačevale dolgove zaradi osvobodilne vojne ter vodenja skupne zunanje trgovine. Zaradi teh težav, so stekli pogovori o novi ureditvi, ki bi bila bolj centralno povezana in imela več pooblastil.

Ustava Združenih držav Amerike je vrhovni zakon Združenih držav. Sprejeta je bila na ustavni konvenciji v pensilvanijski Philadelphiji 17. septembra, 1787 in ratificirana na konvencijah v posameznih zveznih državah (Peltason 2004). Ima osrednji pomen v politični kulturi in zakonodajnih postopkih v Združenih državah, po nekaterih virih pa je najstarejša veljavna državna ustava na svetu. Dokument ima skupno 4.543 besed (Peltason 2004).

---

¹⁵ Stanje, Položaj.

Sestavljena je iz sedmih členov in postavlja temelje za oblikovanje federativne oblasti. Ročno spisana originalna različica je shranjena v nacionalnem arhivu v Washingtonu D.C.

Ustava Združenih držav Amerike je sestavljena iz preambule, sedmih členov in 27 amandmajev (Peltason 2004). Ustava je ustanovila sistem, ki je ločil nacionalno in državno oblast. Tak sistem je federativni, saj vsebuje elemente federativne in enojne države. V federativni državi imajo določeni deli avtonomijo. V primeru Združenih držav Amerike so avtonomni deli države, ki imajo svoj izvoljen parlament in izvoljenega guvernerja. Ker so države avtonomne, tudi sprejemajo svoje zakone. Le na področju pobiranja davkov, razglašanja vojne napovedi in reguliranja meddržavne in tuje trgovine, ima federativna oblast moči, da sprejema zakone (Peltason 2004). Poleg teh moči ima federativna veja oblasti tudi implicitne moči, ki so podane na podlagi svobodne predaje oblasti. Ta moč federativne oblasti omogoča vladi, da odgovarja na spreminjajoče potrebe države (Dworetz 1994, 191). V določenih primerih imajo države in federativna oblast deljene moči, v takem primeru so višjega statusa zakoni federativne oblasti. Če v ustavi ni eksplicitno napisano katere moči ima federativna oblast, ima te moči posamezna federativna država, ali pa ljudje (Peltason 2004). Za ustavo je značilna dikcija, da mora biti nova oblast dovolj močna, da lahko vlada novemu narodu, toda ne tako močna, da bi lahko omejevala svobodo federativnih držav in njenih ljudi.

Ustava je določila, da bo zakonodajna oblast sestavljena iz bikameralnega parlamenta. Kongres bo sestavljen iz predstavnikov ljudi, v vsaki federativni državi. Senat pa bo sestavljen iz dveh predstavnikov vsake federativne države.

Kongres bo imel moč, da sprejema davke, ustvarja denar, napove vojno in ustanovi vojsko (Peltason 2004). Ti zakoni so veljavni na federativni ravni in veljajo za vse federativne države. Kongres pa ima še eno posebno pravico, da lahko sprejema vse zakone, ki so potrebni in primerni za izvedbo vseh moči, ki mu jih ustava dodeljuje (Bailyn 1992, 212)¹⁶. Naloga senata je predvsem, da potrjuje sprejete zakone v parlamentu.

Predsednik je predstavnik izvršne veje oblasti. Predsednik je postal vrhovni poveljnik vojske Združenih držav Amerike in lahko predlaga mednarodne dogovore in imenuje določene državne uradnike. Za vse te odločitve rabi predsednik potrditev senata.

---

¹⁶ Ta člen kaže, kako fleksibilna je ustava in zakaj je skozi zgodovino potrebovala tako malo popravkov.

Sodišča so tretja veja oblasti, sodna veja. So neodvisna od kongresa in predsedniške funkcije, kar omogoča popolno nepristranskost. Najvišje sodišče je vrhovno sodišče Združenih držav Amerike.

Za nastanek ustavnega prava pa je bila pomembna druga polovica 18. stoletja. V tem času so bile sprejete prve pisane ustave, najprej v novoustanovljeni državi Združenih držav Amerike, ki so se osamosvojile izpod britanskega kolonializma. Med temi ustavami je za razvoj ustavnega prava najbolj pomembna virginijska ustava, ki je značilna v tem, da je zasnovana na naravnem pravu, po katerem so pravice in svoboščine človeka in državljana prirojene in so s tem neodtujljive in nedotakljive, ustava jih samo razglasi in varuje. Druga pomembna značilnost te ustave, ki tudi izhaja iz naravnega prava, je politično in pravno načelo, po katerem je nosilec oblasti ljudstvo, ne pa monarh.

Ameriška ustava je zasnovana na naravnem pravu po vzoru Virginijske ustave, po kateri je nosilec oblasti ljudstvo. S to ustavo je prvič v zgodovini velika država urejena kot federacija. Po obliki državne oblasti so Združene države Amerike republikanski predsedniški sistem, ki temelji na načelu delitve oblasti med kongresom, ki ima zakonodajno oblast in predsednikom države, ki ima izvršilno oblast, ter sodno vejo oblasti, ki jo predstavlja vrhovno sodišče in ostala federalna in državna sodišča (Peltason 2004). Ustava je tako poskušala preprečiti, da bi katera izmed vej oblasti postala premočna. Zato je ustava normirala še sistem zavor in ravnovesij, s katerim je vsaka veja oblasti primorana v delovanje z drugima vejama oblasti, da lahko izpolnjuje svojo funkcijo¹⁷. Posebnost te ustave je, da ni urejala pravic in svoboščin človeka in državljana, to pa zato, ker so bile le-te urejene z ustavami držav članic federacije in tudi zato, ker so pisci ustave z njo skušali predvsem omejiti delovanje državne oblasti v razmerju do ljudi in državljanov. Dve leti po sprejemu ustave so sprejeli prvih 10 amandmajev k tej ustavi, ki so se imenovali listina pravic. Z njimi so uredili pravice in svoboščine človeka in državljana. Veljati so pričeli leta 1791, ko so bili potrjeni v vseh državah članicah Združenih držav Amerike.

Listina pravic je zelo pomembna, saj pravno opredeli človekovo svobodo. Prvi amandma ljudem opredeli svobodo religije, govora, novinarstva, pravice do zborovanja in peticij (Peltason 2004). Drugi amandma pravi, da je za svobodno državo nujno potreben obstoj dobro opremljene in izurjene milice. Ta amandma Američanom podeljuje ustavno pravico do nošenja orožja, saj je le to nujno potrebno za svobodno državo. Kjer se potrjujejo liberalna in

---

¹⁷ Naprimer: predsednik nominira federativne sodnike, toda senat jih mora potrditi.

republikanska načela, da se lahko posamezniki uprejo, če jim je kratena svoboda, ali so jim kršene naravne človekove pravice. Peti amandma k ustavi določa, da nihče ne more odgovarjati za zločin, za katerega ni bil obsojen s strani porote, ki pa jo sestavljajo izžrebani predstavniki ljudstva (Peltason 2004). Ta amandma je izjemno pomemben zato, ker reflektira idejo, da posameznikovo življenje, svoboda in lastnina niso predmet obravnave državnih uradnikov. Torej ta amandma potrjuje suverenost in lastnino posameznikov nad državo. Prav tako ta amandma določa, da država ne more zapleniti zasebne zemlje, ampak jo lahko le odkupi. Ta amandma ščiti vse narave človekove pravice, pravico do življenja, pravico do svobode in zasebne lastnine.

Listina pravic vključuje pomembna liberalna in republikanska načela, kot so definicija svobode, življenja in zasebne lastnine. Poudari pomembno dejstvo, da oblast izhaja iz ljudi, to se vidi v tem, da so državljani tisti, ki imajo ekskluzivno pravico, da določijo kazen za kazniva dejanja. Amandma tudi ustavno prizna zasebno lastnino, katere država ali oblast ne more zapleniti brez posebnega sodnega postopka. Amandmaji k ustavi so bili tisti čas najbolj eksplicitno opisani naravni zakoni in človekove pravice. Pomembni so tudi zato, ker so zapisani v tako pomembnem pravnem aktu, kot je ustava. To pravice ljudi postavlja na sam vrh družbenih zadev in imajo primarno vlogo graditelja svobodne družbe. So pa tudi največje zagotovilo, da bo svobodna družba takšna tudi ostala.

6 Zaključek

Ameriška revolucija je bila prelomen trenutek v zgodovini politične teorije in zgodovini nasploh, saj je prvič v praksi zaživela radikalna ideja, da je človek svobodno bitje, ki ima določene neodtujljive pravice in je sam svoj gospodar.

V diplomski nalogi sem analiziral vpliv dveh pomembnih političnih in filozofskih tokov. Ideje liberalizma in republikanizma so bile vsesplošen navdih za ustvarjanje nove družbe. Posebej sem želel poudariti, kakšno vlogo naj ima oblast v novoustvarjenih Združenih državah Amerike, saj je to bila za tisti čas nepredstavljava oblika političnega sistema. Sistem je poudarjal svobodo vseh ljudi in je priznaval, da imajo neodtujljive pravice.

Liberalna in republikanska misel nista načrt, kako naj bo družba organizirana in kako naj deluje. Niti nista navodilo. Sta le razlaga, da so ljudje svobodni, da se sami odločijo, kako bodo živeli, kje bodo živeli in ali se bodo organizirali in povezali v družbo. Ti dve misli ne vidita družbe kot a priori stanja človeškega obstoja. Povezovanje v družbo je le posledica potreb posameznikov, ki so ugotovili, da bo takšno življenje varnejše in lažje. Na podlagi teh spoznanj želita ti ideji podati okvir družbe, ki je podrejena človeški svobodi in njegovim pravicam.

Ker nobena izmed dveh obravnavanih političnih in filozofskih idej ni imela prevladujočega vpliva na razvoj ameriškega političnega sistema v obdobju razsvetljenstva in revolucije, so ustanovni očetje¹⁸ Združenih držav Amerike v snovanju nove družbe jemali ideje iz obeh filozofskih tokov.

Iz liberalizma so uporabili idejo o svobodni človekovi naravi in naravnih zakonih. Prav tako so uporabili idejo, da je zato, ker je človek svoboden, oblast podrejena njemu in izvira iz njega. Zato ima pravico, da takšno oblast odstavi. Ta ideja je centralna za razumevanje ameriškega političnega sistema in njegovega nastanka. Ker brez močne definicije svobode takšna družba, kot so si jo ameriški razsvetljenci in revolucionarji predstavljali, ne more obstajati.

---

¹⁸ Founding fathers. Skupina ameriških razsvetljencev in revolucionarjev, ki so pomagali napisati deklaracijo o neodvisnosti in ustavo, ter ustvariti Združene države Amerike. Med njih spadajo Alexander Hamilton, James Madison, Benjamin Franklin, Thomas Jefferson, George Wahington, itd.

Dolžnost vsakega člana družbe je, da aktivno sodeluje v političnem procesu, to je republikanska ideja. Takšno udejstvovanje, naj bi človeka duhovno osmišljalo in bogatilo. Prav tako bi to preprečevalo korupcijo in izkoriščanje sistema v posameznikovo korist. Republikanska misel je tudi dala idejo, da je dolžnost, ne samo pravica vsakega posameznika, da se upre in zamenja pokvarjeno oblast. Ravno ideja o odgovornosti posameznika do družbe je največji prispevek republikanske ideje k političnemu sistemu Združenih držav Amerike. Posameznik se je zato tudi včasih primoran žrtvovati za dobro celotne družbe. Ameriški patriotizem izvira ravno iz takšnega razumevanja državljanske odgovornosti.

S tem zavračam mojo tezo, saj na podlagi analize nisem mogel določiti, da bi katera izmed idej imela prevladujoč vpliv na ameriški politični sistem v obdobju revolucije. Revolucionarji so politične ideje jemali iz obeh analiziranih političnih idej, ki pa sta si v mnogo pogledih iste, oziroma sta zelo podobni. Republikanska misel je svoj doprinos dala le v pogledu na politične in družbene dolžnosti in na podpiranje ideje o močnih družbenih institucijah, ki lahko preprečijo zlorabo političnega sistema in družbe s strani posameznikov.

Ameriška politična teorija je tako skupek razsvetljenskih filozofskih idej. Te ideje so v trenutku nastanka bile nekaj popolnoma revolucionarnega, saj so rušile star sistem oblasti. Ideja, da je kralj absolutni gospodar ljudi in njihovih življenj ni več zalegla, saj so se ljudje začeli spraševati, od kod je ta ideja sploh izvirala. Tega izvora, razen v strahu pred kraljevo fizično premočjo v obliki vojske in policije, niso našli. Prišli so do sklepa, da nikjer ne piše, da niso sami lastniki svojih življenj in da nimajo svobodnega uma in da nihče nima pravice nadzorovati njihovih življenj. Ameriški revolucionarji niso poskušali ustvariti načrta po katerem se bo ravnala družba, ampak so ustvarjali pogoje, da bodo posamezniki lahko sami odločali kakšno družbo si želijo in kako bo ta družba delovala. Treba je poudariti, da so z konsenzom določili, da bo oblast sploh obstajala in da to ni bilo brezpogojno dejstvo. Urejanje delovanja družbe je skrajno kompleksna zadeva in v praksi potrebuje neke institucije, katerim je zaupana skrb za delovanje družbe. In kot takšne so te institucije v celoti odgovorne članom družbe, katere upravljalci so. Ideja zasebne lastnine tako preide tudi na polje skupnega, saj je vsak posameznik »lastnik« svojega deleža države.

Ameriška razsvetljenska politična ideja je za čas svojega nastanka predstavljala najbolj svobodno obliko družbe. Hkrati pa je bila najbolj radikalna ideja svojega časa, saj so v skoraj vseh državah sveta oblast imeli kralji in carji, ki so bili absolutni vladarji. V Združenih državah Amerike pa so oblast izvolili ljudje sami in oblast jim je morala odgovarjati za svoja

dejanja. Nastanek Združenih držav Amerike pomeni točko v zgodovini, ko so začele nastajati moderne demokratične države, ki vključujejo vse elemente svobodne družbe.

7 Literatura

1. Appleby, Joyce. 1992. *Liberalism and Republicanism in the Historical Imagination*. Cambridge: Harvard University Press.
2. Bailyn, Bernard. 1992. *The Ideological Origins of the American Revolution*. Boston: Harvard University Press.
3. Berlin, Isaiah. 1969. *Four Essays on Liberty*. Oxford: Oxford University Press.
4. Cranston, Maurice. 1967. *The Encyclopedia of Philosophy*. New York: Macmillan and the Free Press.
5. Digital History. 2014. *Overview of the American Revolution*. Dostopno prek: <http://www.digitalhistory.uh.edu/era.cfm?eraid=3&smtid=1> (16. julij 2014).
6. Dworetz, M. Steven. 1994. *The Unvarnished Doctrine: Locke, Liberalism, and the American Revolution*. Duke University: Duke University Press.
7. Gaus, Gerald in Shane D. Courtland. 2011. *Liberalism*. Dostopno prek: <http://plato.stanford.edu/cgi-bin/encyclopedia/archinfo.cgi?entry=liberalism> (12. maj 2014).
8. Hobbes, Thomas. 2006. *Leviathan*. Cambridge: Cambridge University Press.
9. Library of Congress. 2008. *The American Revolution*. Dostopno prek: <http://www.loc.gov/teachers/classroommaterials/presentationsandactivities/presentations/timeline/amrev/britref/> (19. julij 2014).
10. Locke, John. 1955. *Two treatises of civil government*. New York: E.P. Dutton.
11. Lovett, Frank. 2010. *Republicanism*. Dostopno prek: <http://plato.stanford.edu/entries/republicanism/> (25. maj 2014).
12. Paine, Thomas. 1954. *The rights of man*. Dent: Dutton.
13. ---1966. *Common sense and other writings*. New York: Pyramid books.
14. Peltason, J.W. 2004. *About America: The Constitution of the United States of America*. U.S. Department of State: Bureau of International Information Programs.

15. Pettit, Phillip. 2010. *Republicanism: A Theory of Freedom and Government*. Oxford: Oxford University Press.
16. Popper, Karl. 2013. *The Open Society and its Enemies*. Princeton: Princeton University Press.
17. Prunk, Janko. 2008. *Racionalistična civilizacija 1776-2000*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
18. Rawls, John. 1996. *Political Liberalism*. New York: Columbia University Press.
19. ---1999. *A Theory of Justice*, revised edition. Cambridge: Harvard University Press.
20. Richard Hooker. 1997. *The American Enlightenment*. Dostopno prek: <http://richard-hooker.com/sites/worldcultures/AMERICA/ENLIGHT.HTM> (17. julij 2014).
21. Sage American History. 2012. *The Enlightenment in America*. Dostopno prek: <http://www.academicamerican.com/colonial/topics/enlighten.htm> (24. januar 2014).
22. Sowell, Thomas. 2007. *A Conflict of Visions- Ideological Origins of Political Struggles*. New York: Basic books.
23. Stanford Encyclopedia of Philosophy. 2010. *Enlightenment*. Dostopno prek: <http://plato.stanford.edu/entries/enlightenment/> (16. junij 2014).
24. Stewart, David. 2007. *The Summer of 1787: The Men Who Invented the Constitution*. New York City: Simon & Schuster.
25. Deklaracija o neodvisnosti. 1776. *The Declaration of the Independance*. Dostopno prek: http://www.archives.gov/exhibits/charters/declaration_transcript.html (14. maj 2013).